

Michał Myśliński

Instytut Sztuki PAN

Kraków

***Kwiat Niepodległości* – współczesny klejnot złotnika
krakowskiego jako pamiątka obchodów 100-lecia
odzyskania Niepodległości**

Słowa kluczowe

Bizuteria, niepodległość, sztuka, pamięć

Streszczenie

Różne były formy upamiętnienia 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Jedną z nich stał się konkurs złotniczo-jubilerski, w którym uczestniczyli mistrzowie i adepci sztuki jubilerskiej. Wśród nagrodzonych prac znalazła się realizacja *Kwiat Niepodległości* autorstwa Grzegorza Tryjefaczki. Na uwagę zasługuje tak forma, jak i treść symboliczna dzieła.

Obchody 100-lecia odzyskania Niepodległości przez Polskę organizowane były w całym kraju przez niemal wszystkie instytucje, urzędy, stowarzyszenia i społeczności lokalne, a tym samym uroczystości przybierały różnorakie formy – począwszy od wystaw, sesji naukowych, instalacji tablic pamiątkowych i pomników, a skończywszy na pochodach, manifestacjach, festynach i konkursach. Jedną z wielu postaci upamiętnienia tego doniosłego wydarzenia stał się również ogólnopolski konkurs złotniczo-jubilerski Złoto i Srebro w Rzemiośle 2018, ogłoszony przez Ogólnopolską Komisję Złotniczo-Jubilerską Związku Rzemiosła Polskiego i adresowany do środowiska polskich złotników, jubilerów i plastyków – twórców biżuterii. Patronat nad konkursem objęło Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a jego wyniki ogłoszono 5 października 2018 roku na Polskich Targach Złotniczo-Jubilerskich w Warszawie, znanych szerzej jako targi Goldexpo.

Konkurs przeprowadzono w dwóch kategoriach – juniorów i seniorów. Do pierwszej zaproszono uczących się adeptów profesji złotniczych, dopiero wkraczających na swą ścieżkę zawodową – ich zadaniem było zawrzeć w przedstawionym dziele temat *Czerwień to miłość, Biel serce czyste, Piękne są nasze barwy ojczyste*¹. W tej właśnie kategorii zwycięzcą został Krzysztof Lebieżyński (praca *Wisior*), który zajął również drugie miejsce (praca *Róża – Ku pamięci*), a miejsce trzecie przypadło Martynie Przegendzy (praca *Naszynnik*). Ponadto wyróżniono Paulinę Kalisz (praca *Skarby Ojczyzny*) i Natalię Kowalską (praca *Rozkwit*)². W drugiej kategorii zmierzyli się ze sobą twórcy już posiadający doświadczenie zawodowe, którzy odnieść się mieli do hasła *Niepodległa*. Tu pierwsze miejsce uzyskał Grzegorz Tryjefaczka (praca *Kwiat Niepodległości*), drugie Adam Sznappa (praca *Polonia sui iuris*) ex aequo z Pawłem Rojewskim (praca *Na skrzydłach wolności*), trzecie zaś Jacek Gawlak (praca *Autarkia*).

Wśród wskazanych wyżej realizacji szczególną uwagę warto zwrócić na wisior *Kwiat Niepodległości* – nie tylko dlatego, że w swej kategorii uzyskał on pierwsze miejsce, ale przede wszystkim z tej racji, iż jego projektant i twórca – Grzegorz Tryjefaczka – swoją karierę jubilersko-złotniczą rozpoczął 11 września 2001 roku, a od roku 2013 pracuje w rodzinnej firmie Aurarius w Krakowie. Tym samym nagrodzony klejnot można określić jako przy-

¹ Fragment wiersza dla dzieci *Barwy ojczyste*, autorstwa Czesława Janczarskiego.

² Laureaci tej części konkursu są w większości uczniami katowickiego Zespołu Szkół Plastycznych; informację o targach i gali wręczenia nagród zamieścił: „Polski Jubiler”, 06/2018 (wersja elektroniczna: www.polskijubiler.pl/artukul/8558/warszawskie-targi.html; dostęp: 10 lutego 2019).

*Kwiat Niepodległości – srebro tifowane złotem, diamenty, rodolit;
wyk. i fot. Grzegorz Tryjefaczka, Kraków 2018*

kład współczesnego złotnictwa krakowskiego o niezwykle wysokiej klasie artystycznej.

Wisior ma formę mocno rozchylonej korony kwiatu, wykonanej z blachy srebrnej, tifowanej złotem (próba odpowiednio 0,925 i 0,585)³; całość waży 19 g, średnica wynosi ok. 3,5 cm, grubość zaś ok. 1,3 cm (przekrój poprzeczny ma kształt wrzecionowaty). Wierzchnią część tworzy pięć lekko wybrzuszonych i wygiętych płatków, których powierzchnie podzielono wzdłuż trzema wąskimi pasami (każdy z nich ujmuje dwa paski milgryfu), sugerującymi naturalne żyłkowanie. Powierzchnie płatków, w czterech pasach pomiędzy żyłkowaniami, pokrywają oprawione w tzw. „lustro” 123 diamenty o szlifie brylantowym okrągłym (kamienie o czystości VS/SI, barwie G/H, wymiarach od 1 do 2,3 mm; łączna waga – 1,8 ct). Centrum wypełnia krwistoczerwony rodolit tanzański o masie 5,63 ct i szlifie fantazyjnym (kamień został oszlifowany przez złotnika osobiście), który oprawiony jest w pięć łapek przypominających naturalne nitki pręcików. Odwrocie wisiora jest lekko wypukłe i ażurowe, bowiem tylko tak możliwe było osiągnięcie pełni oczekiwanych efektów barwnych wprawionych kamieni. Część tę formują delikatne, profilowane pasy, których przeplot tworzy łącznie pięć trójkonchowych otworów, widniejących pod płatkami, w które wprawiono kamienie. Na krawędzi pomiędzy otworami znajduje się pięć długich, żebrowanych, lancetowatych języków, które lekko zagięte ku górze wystają

³ Technika tifowania polega na nałożeniu na srebro złotej folii, a następnie wtopieniu ją w podłoże.

między płatkami i sugerują swoim kształtem tzw. działki kielicha kwiatu. Do powierzchni jednego z nich dolutowane zostało kółko, służące do przeprowadzenia łańcuszka, niezbędnego do noszenia klejnotu.

Pierwsze, wstępne projekty powstały ok. połowy 2018 roku i już wówczas tworzący je Grzegorz Tryjefaczka przyjął, że klejnot będzie w miarę wiernie naśladował kształt kwiatu jabłoni. Taki jednoznaczny wybór pierwowzoru botanicznego podyktowany był faktem, iż jabłoń wraz z jej owocami jest jednym z kilku drzew nieodparcie kojarzonych z Polską i polskim krajobrazem. Trzeba przy tym podkreślić, że naturalną barwą korony kwiatów jabłoni, tj. płatków tworzących okrywę pręcików i słupków, jest biel – pierwsza z barw narodowych, stąd też oczywiście kamieniem widniejącym w centrum kompozycji stał się krwistoczerwony rodolit, odpowiadający drugiej barwie narodowej. W całości wisior przedstawia zatem te barwy, które zestawione razem stanowią jeden z najważniejszych symboli Polaków i Polski. Nawiązaniem do odzyskania Niepodległości jest również liczba wprawionych kamieni – 123 diamenty odnoszą się do tyluż lat zaborów, których trwanie zakończyło się jednym, jakże doniosłym wydarzeniem, choć okupionym cierpieniami i tragediami wielu pokoleń Polaków.

Równie istotna jak treść symboliczna dzieła jest jego wysoka jakość wykonania oraz niepowtarzalność. Podkreślić trzeba, że żadna z części klejnotu nie powstała w technice odlewu, wobec czego nie istnieją ich formy gumowe lub silikonowe, podatne do wielokrotnego użytku. Wszystkie jego elementy wykonano późnym latem 2018 roku wyłącznie ręcznie – precyzyjnie wycinając blachę, wierząc w niej otwory do oprawy kamieni, wreszcie żmudnie ją cyzelując, polerując, jak i osadzając na końcu kamienie. Jest to poniekąd gwarancją, że klejnot ma charakter niepowtarzalny i nie jest możliwe sporządzenie kolejnego, idealnie identycznego egzemplarza.

Wspomniane wyżej treści symboliczne klejnotu, tj. nawiązania do polskiej przyrody, barw narodowych oraz czasu trwania i zakończenia zaborów, a także jego najwyższa jakość i precyzja wykonania w szlachetnych materiałach, idąca w parze z wysoką wartością estetyczną, sprawiły, że komisja konkursowa postanowiła bezdyskusyjnie uhonorować zarówno przedstawione dzieło, jak i jego twórcę. Tym samym doceniono krakowskie złotnictwo, które opierając się na wielowiekowej tradycji, potrafi sprostać współczesnym wyzwaniom formalnym i artystycznym.

Michał Myśliński

***Kwiat Niepodległości* – a piece of contemporary jewellery by a Cracow-based goldsmith as a memento of the celebration of the 100th anniversary of regaining independence**

Keywords

jewellery, independence, art, memory

Abstract

The commemoration of the 100th anniversary of Poland regaining independence took various forms. One of them was a goldsmithery and jewellery contest, in which masters and adepts of the jewellery art participated. Among the awarded works was the piece named *Kwiat Niepodległości* (the Flower of Independence) by Grzegorz Tryjefaczka. Both the form and the symbolic message of the work deserve attention.

***Die Blume der Unabhängigkeit* – ein zeitgenössisches Kleinod des Krakauer Goldschmieds als Andenken an die Feierlichkeiten zum 100. Jahrestag der Wiedererlangung der Unabhängigkeit**

Schlüsselwörter

Schmuck, Unabhängigkeit, Kunst, Gedenken

Kurzfassung

Es gab verschiedene Formen des Gedenkens an den 100. Jahrestag der Unabhängigkeit Polens. Eine davon war ein Gold- und Schmuckwettbewerb, an dem Meister und Adepten der Schmuckkunst teilnahmen. Unter den prämierten Arbeiten war die Realisierung von *Die Blume der Unabhängigkeit* von Grzegorz Tryjefaczka. Beachtung verdient sowohl die Form als auch der symbolische Inhalt des Werkes.

***Цвет независимости* – современное изделие краковского ювелира, выполненное в честь празднования 100-летия восстановления независимости Польши**

Ключевые слова

Украшения, независимость, искусство, память

Резюме

Празднования в честь 100-летия восстановления независимости Польши приобретали различные формы. Одной из них стал конкурс ювелирного искусства, в котором приняли участие мастера и ученики ювелирного дела. Среди награжденных работ оказалось произведение *Цвет независимости*, автором которого является Гжегож Трыфаечка. Оно обращает на себя внимание не только формой, но и символикой.